

ΕΙΣΑΓΩΓΗ

§ 1. Η προβληματική των αθέμιτων πράξεων που σχετίζονται με τα ATM και τις κάρτες αυτόματης συναλλαγής

1.1. Θεματική οριοθέτηση της μελέτης

Αντικείμενο της παρούσας μελέτης είναι η ποινική αξιολόγηση όλων των πράξεων που συνδέονται με την προπαρασκευή και την χωρίς δικαίωμα εκτέλεση της ανάληψης μετρητών από Αυτόματα Ταμειολογιστικά Μηχανήματα με την χρήση καρτών αυτόματης συναλλαγής.

Κεντρικές προϋποθέσεις της έρευνας που ακολουθεί αποτελούν, συνεπώς, τα ATM και οι κάρτες αυτόματης συναλλαγής. Αμφότερα, όμως, μας απασχολούν μόνο στο μέτρο που χρησιμοποιούνται (ή που πρόκειται να χρησιμοποιηθούν) για ανάληψη μετρητών με την γνωστή αυτοματοποιημένη διαδικασία.

Δεν θα μας απασχολήσουν, αντιθέτως, τα ATM ως υλικό αντικείμενο εγκλήματος· βίαιες επενέργειες σε αυτά με στόχο την απόκτηση πρόσβασης στο περιεχόμενό τους, φθορές ή άηλες παρόμοιες επεμβάσεις δεν εμφανίζουν οποιαδήποτε ιδιομορφία έναντι πράξεων που έχουν ως αντικείμενο άηλεα περίκλειστα πράγματα, όπου ασφαρίζεται ένα πολύτιμο περιεχόμενο (π.χ. ένα θησαυροφυλάκιο), και γι' αυτό αντιμετωπίζονται όπως και οι πράξεις που τελούνται επί των τελευταίων.

Οι κάρτες αυτόματης συναλλαγής, εξάλλου, μας αφορούν υπό την λειτουργία τους ως “κλειδιών”, μέσω των οποίων καθίσταται δυνατή η πραγματοποίηση αναλήψεων από ATM. Στο πλαίσιο αυτό ερευνώνται κατ' αρχάς πράξεις που σχετίζονται με την *προπαρασκευή* της συναλλαγής. Το ενδιαφέρον στρέφεται κυρίως στην απόκτηση της κάρτας καθεαυτή και την γνώση του PIN, ή και στην απόσπαση των υπόλοιπων δεδομένων που είναι ενσωματωμένα στην μαγνητική λωρίδα της κάρτας· επίσης, στην αξιοποίηση των δεδομένων αυτών για την παραγωγή μιας νέας κάρτας, καθώς και στην επέμβαση στα εν λόγω δεδομένα· τέλος, στην χρησιμοποίηση της κάρτας για την απόκτηση πρόσβασης στον περίκλειστο προθάλαμο του τραπεζικού καταστήματος όπου είναι εγκατεστημένο το ATM.

Παράλληλα, ερευνώνται πράξεις σχετιζόμενες με την *εκτέλεση* της συναλλαγής σε ATM. Κύριο αντικείμενο μελέτης αποτελεί η χωρίς δικαίωμα, από επιλήψιμο κάτοχο μιας *ξένης γνήσιας* κάρτας (από πρόσωπο δηλαδή διαφορετικό από τον νόμιμο δικαιούχο της κάρτας και του συνδεδεμένου με αυτήν λογαριασμού, που την έχει αποκτήσει με παράνομο τρόπο) χρησιμοποίησή της για την ενεργοποίηση μιας διαδικασίας επεξεργασίας δεδομένων, η οποία κατατείνει στην απόδοση μετρητών από το ATM στον χρήστη του συστήματος. Εκτός από την βασική αυτή περίπτωση αξιολογούνται ποινικώς η ανάληψη που πραγματοποιείται από τρίτο πρόσωπο *κατ' εξουσιοδότηση* του νομίμου δικαιούχου, καθώς και η ανάληψη που υλοποιείται με την χρησιμοποίηση *πλησής* κάρτας.

Δεν εξετάζονται, αντιθέτως, προβλήματα που συνάπτονται με *άλλου είδους κάρτες*,

Εισαγωγή

όπως οι πιστωτικές (εκτός αν χρησιμοποιούνται ως κάρτες αυτόματης συναλλαγής για ανάληψη μετρητών από ATM χωρίς να χορηγείται πίστωση), ή με την χρησιμοποίηση καρτών αυτόματης συναλλαγής για την αγορά προϊόντων σε συμβεβλημένες με την εκδότρια τράπεζα επιχειρήσεις (P.O.S.) ή για την πραγματοποίηση συναλλαγών στο γκισέ και όχι σε ATM. Γενικώς, δεν μελετώνται ζητήματα που προϋποθέτουν την εμπλοκή φυσικών προσώπων στην διαδικασία της συναλλαγής από την πλευρά εκείνου που παρέχει την υπηρεσία.

Επίσης, δεν αποτελείουν αντικείμενο της παρούσας μελέτης *άλλου είδους συναλλαγές* (πλην της ανάληψης μετρητών) που υλοποιούνται σε ATM με την χρήση καρτών αυτόματης συναλλαγής, π.χ. η λογιστική μεταφορά ποσού από έναν λογαριασμό σε άλλον, η εξόφληση λογαριασμών κ.λπ. Τέλος, τον ορίζοντα της εργασίας αυτής υπερβαίνει προφανώς και η έρευνα της πραγματοποίησης συναλλαγών μέσω διαδικτύου, με την χρησιμοποίηση δηλαδή των καρτών ως χρεωστικών, για την αγορά προϊόντων ή υπηρεσιών.

1.2. Η αυξανόμενη σημασία της εγκληματικότητας που σχετίζεται με τα ATM

Τις τελευταίες δεκαετίες παρατηρείται μια γενικευμένη τάση μεταλλαγής της φύσης του παραδοσιακού “εγχαρτωμένου” χρήματος και αντικατάστασής του με άυλεις, λογιστικές “εγγραφές” νομισματικών μονάδων στους ηλεκτρονικούς υπολογιστές των τραπεζών. Η τάση αυτή βρίσκει την πλέον διαδεδομένη έκφρασή της στα ATM, η χρήση των οποίων σημειώσε ιδιαίτερα κατά την τελευταία δεκαετία –τόσο στην χώρα μας όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο– ραγδαία ανάπτυξη¹.

Οι νέες μορφές χρήματος δημιούργησαν και νέες μορφές συναλλαγών, οι οποίες με την σειρά τους οδήγησαν σε νέες μορφές αθέμιτης συμπεριφοράς. Η εμφάνιση, ειδικότερα, σύγχρονων μορφών *ηλεκτρονικού χρήματος* είχε ως συνέπεια την ανάπτυξη μιας ιδιάζουσας οικονομικής εγκληματικότητας, που πριν από λίγα χρόνια θα ήταν τεχνικώς αδιανόητη, και που χαρακτηρίζεται από την δυνατότητα του σύγχρονου “ήπιο” να πλησιάζει στο ηλεκτρονικό τραπεζικό κατάστημα εξ αποστάσεως, πετυχαίνοντας μια τεχνολογικώς προηγμένη *longa manu* “αφαίρεση” των χρημάτων από το “ταμείο” της τράπεζας².

Σύμφωνα με στοιχεία που ανακοινώθηκαν στις 25.9.2008, στο πλαίσιο επιστημονικής ημερίδας της Ελληνικής Ένωσης Τραπεζών με θέμα “Πρόληψη και Αντιμετώπιση της Απάτης στα Ηλεκτρονικά Μέσα και Συστήματα Πληρωμών”, η συνολική ζημία από καταχρήσεις καρτών αυτόματης συναλλαγής που έλαβαν χώρα κατά την διάρκεια του 2007 ανήλθε στην *Ελλάδα* σε 5 εκ. ευρώ (έναντι 3 εκ. ευρώ το 2006)³.

1. Για την αλητάωδη διάδοση των ATM στην Ελλάδα και το εξωτερικό, το πλήθος των πραγματοποιούμενων συναλλαγών, τον ετήσιο “τζίρο” των αναλήψεων κ.λπ., βλ. κατωτέρω υπό 3.1.2. (σ. 17 επ.). Βλ. επίσης τις παρατηρήσεις του γράφοντος υπό την *ΣυμβιβλημΚαστ 196/1999*, ΠοινΧρ ΜΕ’ (1999), 1061 επ.

2. Βλ. *Σάμιο*, *ibid*.

3. Βλ. το δημοσίευμα της εφημερίδας “ΕΞΠΡΕΣ” της 26.9.2008, υπό τον τίτλο «Στα 5 εκ. οι απάτες με κάρτες», στην ηλεκτρονική διεύθυνση http://www.express.gr/news/ellada/80007_oz_2008092680007.php3. Εξάλλου, σε 9 εκ. ευρώ ανήλθε το 2008 στην χώρα μας ο “τζίρος” της εγκληματικής δραστηριότητας αναφορικά με τα ATM αλλιά και το διαδίκτυο, με περισσότερα από 2.500 θύματα· βλ. σχετικώς το δημοσίευμα της εφημερίδας “ΗΜΕΡΗΣΙΑ” στην διεύθυνση <http://www.imerisia.gr/article.asp?catid=12336&subid=2&tag=12734&pubid=11193185>.

Ήδη, στην πιο πρόσφατη αναφορά της EAST⁴, η οποία δόθηκε στην δημοσιότητα στις 9.4.2009⁵, γίνεται λόγος για αύξηση των περιστατικών στην Ευρώπη που σχετίζονται με καταχρήσεις σε ATM σε ποσοστό 149% κατά την διάρκεια του 2008. Οι συνολικές απώλειες για το 2008, σύμφωνα με την ίδια έκθεση, ανήλθαν σε 485 εκ. ευρώ, εμφανίζοντας αύξηση 11% σε σχέση με το 2007.

Ο πρώτος λόγος, λοιπόν, για τον οποίο η μελέτη των ποινικών συνεπειών της αθέμιτης πραγματοποίησης συναλλαγών σε ATM καθίσταται σημαντική, είναι η ίδια η πύκνωση των αθέμιτων πράξεων που με διάφορους τρόπους σχετίζονται με τις κάρτες αυτόματης συναλλαγής και το αυτόματο ταμειολογιστικό σύστημα.

1.3. Η νομολογιακή αμηχανία και η θεωρητική διχογνωμία κατά την ποινική αξιολόγηση των επίμαχων πράξεων

Ο δεύτερος λόγος είναι το γεγονός ότι αυτή η σύγχρονη “ηθεσία” *à la carte*⁶, που μόλις περιγράφηκε, δημιούργησε, όπως ήταν αναμενόμενο, μείζονα προβλήματα υπαγωγής της συμπεριφοράς του δράστη στις οικείες ειδικές υποστάσεις. Τα προβλήματα αυτά επιχειρήθηκε να αντιμετωπισθούν, κυρίως σε αλληλοδαπέδες έννομες τάξεις, με την εισαγωγή νέων διατάξεων που ετέθησαν ως επί το πλείστον στο κεφάλαιο των εγκλημάτων κατά της ιδιοκτησίας και της περιουσίας.

Για κανένα, ίσως, άλλο θέμα του ποινικού δικαίου τα τελευταία χρόνια δεν διατυπώθηκαν, σε τόσο σύντομο χρονικό διάστημα, τόσο διαφορετικές μεταξύ τους απόψεις, υποστηριζόμενες με τόσο διαφορετικά επιχειρήματα, και μάλιστα όχι μόνο στην νομολογία, αλλά και στην επιστήμη.

Λίγα παραθέματα από τις απόψεις που έχουν υποστηριχθεί στην ελληνική *θεωρία* δίνουν μια πρόγερση γι’ αυτό που πρόκειται να ακολουθήσει:

«Στην περίπτωση του επιλήψιμου κατόχου (αυτού δηλαδή που έχει αποκτήσει την κάρτα χωρίς δικαίωμα) με την τεχνικώς προσήκουσα ενεργοποίηση του μηχανήματος αποκτάται μεν η κατοχή στα χρήματα, όχι όμως και η κυριότητα [...], οπότε μόνο για έγκλημα *υπεξαίρεσης* θα μπορούσε να γίνει λόγος»⁷.

«Νομίζουμε, ότι στην περίπτωση αυτή, ορθότερη είναι η άποψη ότι πρόκειται για *κλοπή* ή για *υπεξαίρεση*»⁸.

---

4. Η EAST (European ATM Security Team – Ευρωπαϊκή Ομάδα για την Ασφάλεια των ATM) είναι ένας μη κερδοσκοπικός οργανισμός που ιδρύθηκε το 2004 με σκοπό την συγκέντρωση πληροφοριών και την σύνταξη και κοινοποίηση αναφορών στους εμπλεκόμενους στην λειτουργία και την ασφάλεια των δικτύων ATM. Η EAST, η οποία συνεργάζεται και με την Europol, συντάσσει αναφορές για την εγκληματικότητα που σχετίζεται με τα ATM δύο φορές τον χρόνο, αξιοποιώντας επί του παρόντος στατιστικά στοιχεία από 22 ευρωπαϊκές χώρες, στις οποίες είναι εγκατεστημένα (με βάση τα πιο πρόσφατα στοιχεία) 357.241 ATM.

5. Τα σημαντικότερα σημεία της αναφοράς αυτής είναι δημοσιευμένα στην ηλεκτρονική διεύθυνση [https://www.european-atm-security.eu/content/files/EAST%20ATM%20Crime%20Report%202008-%20\(For%20release%20to%20media%20on%209th%20April%202009\)%20-%20FINAL.doc](https://www.european-atm-security.eu/content/files/EAST%20ATM%20Crime%20Report%202008-%20(For%20release%20to%20media%20on%209th%20April%202009)%20-%20FINAL.doc)

6. Ο όρος παραπέμπει στον τίτλο εργασίας του *Siegfried Kröger* που δημοσιεύθηκε στο περιοδικό CHIP 1986, 254 επ.

7. Μανωλεδάκης/Μπιτζιλέκης, Ιδιοκτησία, ¹³2007, σ. 50.

8. Β. Ζησιάδης, Η οικονομική εγκληματικότητα, 2001, σ. 101.

Εισαγωγή

«Πειστικότερη όμως φαίνεται να είναι η άποψη που δέχεται ότι σ' αυτή την περίπτωση ο δράστης διαπράττει *κλοπή*»⁹.

«Συμπεριφορά που δεν εμπίπτει σε κάποιον από τους [...] ενδεικτικά αναφερόμενους στο νόμο τρόπους της ηλεκτρονικής απάτης δεν σημαίνει ότι δεν στοιχειοθετεί το *έγκλημα του άρ. 386Α ΠΚ*, αφού ενδέχεται να εμπίπτει στην ευρύτατη και συμπληρωματικά λειτουργούσα κατηγορία περιπτώσεων, δηλ. στον επηρεασμό των στοιχείων *n/u* "με οποιονδήποτε άλλο τρόπο", όπως συμβαίνει π.χ. με την περίπτωση εκείνου, ο οποίος παίρνει χρήματα από μηχανήμα αυτόματης ανάληψης (ATM) χρησιμοποιώντας παράνομα την κάρτα ανάληψης του δικαιούχου»¹⁰.

«Αν η κάρτα αφαιρεθεί παράνομα από την κατοχή άλλου και στη συνέχεια χρησιμοποιηθεί προς ανάληψη χρημάτων μέσω του ATM, ο δράστης διαπράττει κλοπή της κάρτας και επί πλέον *απάτη* εις βάρος της Τράπεζας»¹¹.

«Η περαιτέρω εγκληματική αξιοποίηση της κλεμμένης ή υπεξαιρεθείσας πιστωτικής κάρτας για λήψη χρημάτων από ATM [...] κατά την ορθότερη άποψη συνιστά *απάτη με Η/Υ* του άρθρ. 386Α [...]. Δεν είναι ορθή συνεπώς η άποψη, ότι στις άνω περιπτ. υπάρχει κοινή *απάτη* εις βάρος της Τράπεζας που έχει εκδώσει την πιστωτική κάρτα [...], ούτε η άποψη ότι η ενέργεια της ανάληψης χρημάτων από το δράστη αποτελεί κλοπή των χρημάτων»¹².

«Η ανάληψη χρημάτων από Αυτόματο Ταμειολογιστικό Μηχάνημα Τράπεζας με κλεμμένη μαγνητική κάρτα αυτόματης συναλλαγής (cashcard) και ταυτόχρονη χρησιμοποίηση του ξένου PIN ("μυστικού προσωπικού αριθμού") *δεν συνιστά αφαίρεση* και επομένως δεν θεμελιώνει κλοπή αλλιά *απάτη με υπολογιστή*»¹³.

«Η ανάληψη χρηματικού ποσού από αυτόματη ταμειακή μηχανή εκ μέρους του δράστη που πετυχαίνει το αποτέλεσμα αυτό έχοντας υπεξαιρέσει ή κλέψει τη σχετική κάρτα και γνωρίζοντας τον προσωπικό αριθμό λογαριασμού του πραγματικού δικαιούχου *δεν μπορεί* κατά την ορθότερη γνώμη *να διωχθεί ποινικά*»¹⁴.

Η νομολογία αντιμετώπισε την εισαγωγή του άρθρου 386Α' στον Ποινικό Κώδικα με έκδηλη αμνηχανία. Προσκολλημένη στις παραδοσιακές ποινικές υποστάσεις, άργησε να αντιληφθεί την λειτουργία της νέας διάταξης περί απάτης με υπολογιστή. Όταν δε την αντιλήφθη, τα πορίσματά της σπάνια κινήθηκαν προς μια ενιαία κατεύθυνση. Τα παραθέματα που ακολουθούν προέρχονται από δικαστικές αποφάσεις και βουλευμάτα με τα οποία ολοκληρώνεται ο νομικός χαρακτηρισμός παρόμοιων πραγματικών περιστατικών:

«Επομένως πρέπει να μην γίνει κατηγορία κατά του [...] κατηγορούμενου για το αδίκημα της *απάτης* αντικειμένου ιδιαίτερα μεγάλης αξίας, αφού ικανοποίησε εντελώς τον μηνυτή κατόπιν δηλώσεως του τελευταίου και η πράξη αυτή του κατηγορούμενου αποτελεί λόγο εξάλειψης του αξιοποιήσου»¹⁵.

9. *Κωστάρας*, ΠΔ, ΕπιτΕιδΜ, ³2007, σ. 1140 (αριθμ. 18).

10. *Κωστάρας*, ΠΔ, ΕπιτΕιδΜ, ²2007, σ. 1129 (αριθμ. 17).

11. *Μ. Μαργαρίτης*, ΠΚ, 2003, σ. 1039-1040 (άρθρο 372, αριθμ. 20).

12. *Μ. Μαργαρίτης*, ΠΚ, ²2009, σ. 1050 (άρθρο 372, αριθμ. 25).

13. *Μυλωνόπουλος*, ΠΔ, ΕιδΜ, Ιδιοκτησία-Περιουσία, ²2006, σ. 54 (αριθμ. 135). Η *πλησιογράμμιση* (σε αμφότερα τα σημεία του παραθέματος) στο πρωτότυπο. (Στην εργασία αυτή, όπου δεν υπάρχει αντίθετη επισήμανση, η πλησιογράμμιση είναι δική μου. Αν η πλησιογράμμιση απαντά και στο πρωτότυπο, αυτό επισημαίνεται με την ένδειξη: «Η *πλησιογράμμιση* στο πρωτότυπο».)

14. *Θ. Γιαννόπουλος*, ΝοΒ 34 (1986), 173. Η άποψη αυτή διατυπώθηκε πριν από την εισαγωγή των διατάξεων περί απάτης με υπολογιστή στον Ποινικό Κώδικα.

15. *ΣυμβΠλημΚαστ 196/1999*, ΠοινΧρ ΜΘ' (1999), 1059 = Αρμενόπουλος 54 (2000), 552 =

«Ο κατηγορούμενος κατ' ορθό νομικό χαρακτηρισμό πρέπει να κηρυχθεί ένοχος *κλοπής*»¹⁶.

Οι κατηγορούμενοι (που χρησιμοποίησαν πηλαστές κάρτες για ανάληψη μετρητών σε ΑΤΜ) κρίνονται ένοχοι για το ότι «με σκοπό να προσπορίσουν στους εαυτούς τους παράνομο περιουσιακό όφελος, έβηλασαν ξένη περιουσία, *επηρεάζοντας τα στοιχεία υπολογιστή, με επέμβαση κατά την εφαρμογή του προγράμματός του*»¹⁷.

«Ο δράστης που εκ προθέσεως χρησιμοποιεί πηλαστή πιστωτική κάρτα προς ανάληψη χρημάτων από αυτόματο ταμειολογιστικό μηχανήμα (ΑΤΜ) τράπεζας, διαπράττει ηλεκτρονική απάτη, αφού *επηρεάζει τα στοιχεία του Η/Υ με την εισαγωγή μη ορθών (ουχί γνησίων, αληθών πηλαστών) δεδομένων*»¹⁸.

«Ο κατηγορούμενος [που ανέλαβε μετρητά από ΑΤΜ με πηλαστή κάρτα] [...], με σκοπό να προσπορίσει στον εαυτό του παράνομο περιουσιακό όφελος έβηλασε [...] ξένη περιουσία *επηρεάζοντας τα στοιχεία υπολογιστή με οποιονδήποτε τρόπο*»¹⁹.

Δύο δεκαετίες μετά την εισαγωγή στον Ποινικό μας Κώδικα της περί απάτης με υπολογιστή διατάξεως του άρθρου 386Α' φαίνεται ότι η "ατελείωτη ιστορία"²⁰ της προβληματικής της κάρτας αυτόματης συναλλαγής έχει ακόμη πολύ δρόμο να διανύσει. Η Απόφαση-Πλαίσιο του Συμβουλίου της Ε.Ε. «για την καταπολέμηση της απάτης και της πηλαστογραφίας που αφορούν τα μέσα πληρωμής πηλη των μετρητών» (της 28^{ης} Μαΐου 2001), καθώς και η Σύμβαση του Συμβουλίου της Ευρώπης «για το Έγκλημα στον Κυβερνοχώρο» (της 23^{ης} Νοεμβρίου 2001) θέτουν τον έλληνα νομοθέτη αντιμέτωπο με νέες προκλήσεις, στις οποίες αναμένεται να ανταποκριθεί. Δεδομένου, όμως, ότι επί του παρόντος δεν έχει δοθεί στην δημοσιότητα οποιοδήποτε κείμενο με αποκρυσταλλωμένη νομοθετική βούληση επί του θέματος, στην εργασία αυτή αποφεύγεται κάθε αναφορά σε *de lege ferenda* σκέψεις σχετικά με την αντιμετώπιση της "περίπτωσης της cashcard".

Με τις αναπτύξεις που ακολουθούν θα επιχειρηθεί, επομένως, μια κριτική αξιολόγηση όλων των απόψεων που έχουν διατυπωθεί μέχρι σήμερα ως προς την αφαίρεση (ή την κατ' άλλον τρόπο αξιόποινη απόκτηση) μιας κάρτας αυτόματης συναλλαγής, προκειμένου αυτή να χρησιμοποιηθεί για ανάληψη μετρητών σε ΑΤΜ, την ανάληψη μετρητών που υλοποιεί είτε επιλήψιμος κάτοχος μιας γνήσιας κάρτας τρίτου προσώπου είτε πρόσωπο εξουσιοδοτημένο από τον νόμιμο δικαιούχο της και την ανάληψη μετρητών που πραγματοποιείται με πηλαστή κάρτα. Επίσης, θα αξιολογηθούν μια σειρά από πράξεις που σχετίζονται με τις κάρτες αυτό-

Πραξ/ΛογΠΔ 1 (2000), 64. Με το βούλευμα αυτό γίνεται, επομένως, δεκτό ότι στοιχειοθετείται απάτη του άρθρου 386 ΠΚ επί αναλήψεως μετρητών από ΑΤΜ με κλεμμένη κάρτα.

16. *ΤρΕφΑθ 1904/1991*, ΠοινΧρ ΜΒ' (1992), 197.

17. *ΤρΕφΚακΑθ 1081/2008*, σ. 40 – αδημοσίευτη επί του παρόντος στον νομικό τύπο.

18. *ΣυμβΕφΘεσ 1177/2008* (με εισ. πρότ. Γ. Σκιαδαρέση) – αδημοσίευτη επί του παρόντος στον νομικό τύπο.

19. *ΣυμβΠλημΑθ 4742/2004* (με εισ. πρότ. Λ. Πατσαβέλλα), ΠοινΔικ 8 (2005), 416. Η εφαρμογή της γενικής ρήτρας της "με οποιονδήποτε άλλο τρόπο" πρόκλησης του επηρεασμού γίνεται δεκτή και επί αναλήψεως μετρητών από ΑΤΜ με γνήσια κάρτα από μη δικαιούχο με την *ΣυμβΝαυΤπειρ 418/1996* (με εισ. πρότ. Ν. Παπαδακάκη), Υπεράσπιση 7 (1997), 105-106.

20. Η συζήτηση επί του θέματος υπήρξε μακρά και σχεδόν εξίσου αμφίροπη και στην Γερμανία (ιδίως πριν από την εισαγωγή της αντίστοιχης διάταξης της § 263a στον γερμΠΚ). Βλ. τον χαρακτηριστικό τίτλο της μελέτης του *Thaeter*, *Die unendliche Geschichte „Codekarte“*, *wistra* 1988, 547 επ.

Εισαγωγή

ματης συναλλαγής και τα ATM, όπως η αντιγραφή, η αλλοίωση ή η βλάβη των δεδομένων που είναι ενσωματωμένα στην μαγνητική θωρίδα μιας κάρτας, η χρησιμοποίηση της κάρτας για απόκτηση πρόσβασης στον περικλειστο χώρο του τραπεζικού καταστήματος όπου είναι εγκατεστημένο το ATM, η ενεργοποίηση του τελευταίου με την εισαγωγή της κάρτας κ.ά.

ΜΕΡΟΣ 1^ο

ΤΟ ΑΥΤΟΜΑΤΟ ΤΑΜΕΙΟΛΟΓΙΣΤΙΚΟ ΣΥΣΤΗΜΑ: Η ΤΕΧΝΙΚΗ ΚΑΙ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ ΛΕΙΤΟΥΡΓΙΑ, Η ΣΥΜΒΑΤΙΚΗ ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΚΑΙ Η “ΠΑΘΟΛΟΓΙΑ” ΤΟΥ

1^ο ΚΕΦΑΛΑΙΟ

Το σύστημα συναλλαγής σε ATM ως εφαρμογή του συστήματος ηλεκτρονικής μεταφοράς κεφαλαίων – Προϋποθέσεις (τεχνικές και συμβατικές) και οικονομική λειτουργία των συναλλαγών σε ATM

«Φαίνεται ότι οι μόνοι άνθρωποι που χρησιμοποιούσαν τα μηχανήματα ήταν ένας μικρός αριθμός από πόρνες και χαρτοπαίχτες, που δεν ήθελαν να έρχονται πρόσωπο με πρόσωπο με τους ταμίες των τραπεζών»²¹

§ 2. Το σύστημα ηλεκτρονικής μεταφοράς κεφαλαίων και η τυπολογία του

2.1. Το σύστημα ηλεκτρονικής μεταφοράς κεφαλαίων

Η συναλλαγή σε ATM αποτελεί μία από τις εφαρμογές του –εν ευρεία εννοία– συστήματος ηλεκτρονικής μεταφοράς κεφαλαίων, συνέπεια της διάδοσης του οποίου είναι η σταδιακή αντικατάσταση της διακίνησης εγχαρτωμένου χρήματος από άυλες, ηλεκτρονικές μορφές συναλλαγών. Αυτή η αντικατάσταση σηματοδοτεί τα τελευταία χρόνια μια επανάσταση, κυρίως στον τραπεζικό τομέα, οδηγώντας βαθμιαία στην ηλεγόμενη *cashless society*. Η διείσδυση των νέων αυτών μορφών διεκπεραίωσης μιας συναλλαγής στην καθημερινή πρακτική της τραπεζικής, κυρίως, δραστηριότητας αυξάνεται ολοένα και περισσότερο, καθώς συνεπάγεται ως εκ της φύσεώς της αφενός μεν την εκμηδένιση του κόστους που απαιτείται για την “υλική” μεταφορά μετρητών, αφετέρου δε την δραστική μείωση του χρόνου που χρειάζεται για την υλοποίηση της συναλλαγής και την επέλευση των αποτελεσμάτων της.

Ως –εν ευρεία εννοία– ηλεκτρονική μεταφορά κεφαλαίων (electronic funds transfer – EFT) ορίζεται κάθε λειτουργία, σκοπός της οποίας είναι η μετακίνηση κεφαλαίων από μια περιουσία σε μιαν άλλη, χωρίς την “υλική” μετατόπιση μετρητών, αλλιά μόνο μέσω “εργαλείων” που χρησιμοποιούνται για την υλοποίηση της περιουσιακής αυτής μετάθεσης με ηλεκτρονικούς τρόπους²².

21. *Luther George Simjian* (1905-1997), εφευρέτης του πρώτου μηχανήματος αυτόματης υλοποίησης τραπεζικών συναλλαγών (το 1939), εκφράζοντας την απογοήτευσή του όταν το μηχανήμα αυτό αποσύρθηκε από την τράπεζα στην οποία είχε εγκατασταθεί, μέσα σε έξι μήνες από την θέση του σε λειτουργία, ελληίψει ενδιαφέροντος εκ μέρους των συναλληλασσομένων.

22. Βλ. *Ciampi*, *I trasferimenti elettronici di fondi e la moneta elettronica*, 1998, κεφ. I (υπό 1.1α.). Ο *M. Σταθόπουλος* (ΔΕΕΤ, Νοέμβριος 1994, 129) ως ηλεκτρονικό χρήμα εν ευρεία εννοία χαρακτηρίζει «κάθε μεταφορά χρημάτων, για την οποία χρησιμοποιούνται, σε οποιοδήποτε στάδιο της

Κεντρικό ρόλο στην πραγματοποίηση συναλλαγών μέσω του συστήματος της ηλεκτρονικής μεταφοράς κεφαλαίων επιτελεί η ύπαρξη κωδικών, η ορθή πληκτρολόγηση των οποίων αποτελεί προϋπόθεση της νομιμοποίησης του χρήστη για διενέργεια της συναλλαγής. Και σε άλλες μεν εφαρμογές του συστήματος οι παραπάνω κωδικοί αρκούν²³ για την αναγνώριση ή ταυτοποίηση του χρήστη· αυτό συμβαίνει στην πραγματοποίηση τραπεζικών συναλλαγών μέσω διαδικτύου ή μέσω τηλεφώνου, καθώς και στην περίπτωση της πραγματοποίησης αγορών μέσω διαδικτύου. Άλλοτε, όμως, εκτός από τους κωδικούς αυτούς απαιτείται και η χρήση καρτών· τούτο συμβαίνει στις συναλλαγές σε ATM, καθώς και στις αγορές ειδών σε συμβεβημμένες με την τράπεζα επιχειρήσεις (POS). Στην πρώτη περίπτωση γίνεται, συνήθως, λόγος για συστήματα *άμεσας πρόσβασης*, ενώ στην δεύτερη για συστήματα *έμμεσας* πρόσβασης.

Στην συνέχεια θα επισκοπήσουμε εν συντομία τις εφαρμογές αυτές, ξεκινώντας από τα συστήματα άμεσας πρόσβασης. Η ύπαρξη συστημάτων έμμεσας πρόσβασης καθιστά αναγκαία την παρουσίαση της τυπολογίας των καρτών. Οι κάρτες, και ειδικότερα η κάρτα αυτόματης συναλλαγής, επιτελούν καθοριστική λειτουργία και στο σύστημα συναλλαγής σε ATM, η παρουσίαση του οποίου συνιστά κεντρικό στόχο της παρούσας μελέτης, γι' αυτό θα αναπτυχθεί αυτοτελώς σε επόμενο τμήμα του παρόντος κεφαλαίου. Κατά την εξέταση του τελευταίου αυτού συστήματος θα ερευνήσουμε διεξοδικότερα, εκτός των άλλων, την φύση και την λειτουργία και του προσωπικού αριθμού αναγνώρισης.

2.2. Κυριότερες εφαρμογές του συστήματος ηλεκτρονικής μεταφοράς κεφαλαίων

2.2.1. Web banking / internet banking

Η πρώτη εκ των δύο βασικών εφαρμογών του συστήματος ηλεκτρονικής μεταφοράς κεφαλαίων είναι η υλοποίηση τραπεζικών συναλλαγών μέσω του διαδικτύου.

Η διαδικασία που ακολουθείται για την πραγματοποίηση της συναλλαγής είναι η εξής: Ο πελάτης επισκέπτεται την υπηρεσία web banking μέσω ηλεκτρονικού υπολογιστή. Για να αποκτήσει πρόσβαση στον λογαριασμό του εισάγει συνήθως δύο διαφορετικούς κωδικούς: έναν προσωπικό κωδικό αναγνώρισης και έναν μυστικό αριθμό. Εσχάτως, αποκτά ολοένα και μεγαλύτερη διάδοση η συνδυασμένη χρήση ενός προσωπικού αριθμού αναγνώρισης (PIN), που πληκτρολογείται στον υπολογιστή, και ενός –μοναδικού για κάθε συναλλαγή– μυστικού αριθμού (TAN), ο οποίος είτε αναγράφεται σε μια σχετική λίστα που αποστέλλεται από την τράπεζα στον χρήστη (οπότε, και στην περίπτωση αυτή, ο χρήστης πληκτρολογεί τον κωδικό στο αντίστοιχο πεδίο) είτε (συνήθως) “παράγεται” από ένα πρόσθετο token, το οποίο συνδέεται με τον υπολογιστή και “μεταδίδει” τον κωδικό με μια κρυπτογραφημένη διαδικασία²⁴.

όλης διαδικασίας πληρωμής, ηλεκτρονικά συστήματα».

23. Ενδεχομένως σε συνδυασμό με τον κατάλληλο, κατά περίπτωση, υλικοτεχνικό εξοπλισμό (π.χ. ένα token, προσαρμοζόμενο σε μια θύρα USB του υπολογιστή, μέσω του οποίου μεταδίδονται δεδομένα προς την τράπεζα).

24. Ο τελευταίος αυτός κωδικός έχει περιορισμένη χρονική ισχύ (διαρκεί όσο χρειάζεται –συνήθως για λίγα μόνο λεπτά– για την ολοκλήρωση της συναλλαγής), ακόμη δε κι αν υποκληθεί από τρίτους, τους είναι εντελώς άχρηστος στο μέλλον, αφού δεν μπορεί να χρησιμοποιηθεί σε επόμενη συναλλαγή. Οι μέθοδοι που επιλέγονται με στόχο την ασφάλεια της συναλλαγής ποικίλλουν, βεβαίως, ανάλογα με την τράπεζα. Για τα μέτρα που έχουν ήδη λάβει μερικές από τις μεγαλύτερες ελληνικές τράπεζες προς